

Nr 200.

Av herrar **Håstad** och **Holmström**, om inrättande av en särskild lönedomstol.

1942 års statsrevisorer uttalade sig utan meningsskiljaktigheter för inrättande av en särskild lönedomstol. Efter en ingående historisk utredning yttrade revisorerna i sin sammanfattning:

”Av anförda skäl anse revisorerna, att en särskild lönedomstol bör inrättas, som övertager kammarrättens samtliga befogenheter beträffande löne- och pensionsärenden m. m., som avses i kungörelsen 1924: 528, ävensom vissa av regeringsrättens motsvarande uppgifter. Rätten att få löne- och pensionsfrågor prövade av allmän domstol bör upphöra i mål, som falla under lönedomstolens prövning. Dess utslag böra vinna rättskraft på samma sätt som allmänna domstolars utslag. Därigenom skulle lönedomstolens utslag på ett slutgiltigt sätt avgöra tvistefrågorna, och utslagen skulle kunna tjäna till en säker vägledning för löneförfattningarnas tillämpning. Lönedomstolens avgörande skulle även kunna träffas betydligt snabbare än vad nu är fallet.

Lönedomstolen bör även erhålla de särskilda befogenheter, som tillkomma en administrativ domstol, bland annat rätten att avgöra lönefrågor, där en mera fri prövning efter skälighet tillkommer myndigheterna.

Vid tillämpningen av statliga löneförfattningar bör lönedomstolen intaga samma centrala ställning som arbetsdomstolen intar beträffande kollektivavtalen.

Beträffande frågan, vilka grupper kommunalanställda, som böra hänföras under lönedomstolen, vilja revisorerna förorda, att mål angående löne- och pensionsförmåner till folkskolans lärare och lärare vid högre kommunala skolor hänskjutas till lönedomstolen. För att undvika nuvarande oenhetliga instansordning beträffande förstnämnda lärares avlöning böra samtliga lönefrågor, som beröra folkskolans lärare, falla under lönedomstolens prövning, sålunda även frågor om avlöning till lärare, för vilka statsbidrag ej utgår.

Även om beträffande andra kommunala tjänstemannagrupper risken för olika praxis icke är så stor som i fråga om nämnda lärare, anse revisorerna starka skäl tala för att även avlöningsmål beträffande vissa andra sådana grupper böra avgöras av lönedomstolen. Revisorerna avse här särskilt präster, kyrkobetjänte och polismän. Möjligen kan det visa sig ändamålsenligt att i en framtid hit hänföra samtliga mål angående kommunalt anställda befattningshavares löneförmåner.

Såvitt möjligt böra samtliga frågor, som beröra den anställdes anställnings- och avlöningsförhållanden, höra under lönedomstolens prövning, såsom frågor om placering i löneklass, semester, tjänstledighet, provision, resekostnader, traktamente och andra utgifter för tjänsten, rätt till pension, pensionens och pensionsavgifternas storlek, tvister mellan tjänstemän om rätt till lönen, tillämpning av boställsordningar.

tjänstgöringsskyldighet m. m. Även om tolkningsfrågor uppkomma i samband med tvist om statsbidrags storlek eller såsom mål om skadestånd, böra de handläggas av lönedomstolen som enda och sista instans. Frågor om förord och tillsättning böra däremot givetvis såsom hittills handläggas i administrativ väg.

För att avgörandena skola erhållas så snabbt som möjligt anse revisorerna det önskvärt att målen komma direkt under lönedomstolens prövning. Sålunda bör exempelvis kammarkollegiets prövning av prästerskapets och kyrkobetjäntes avlöningsfrågor upphöra, likaså länsstyrelsernas prövning av folkskolans och de högre kommunala skolornas lärarlöner. Talan mot lokalförvaltningarnas beslut i lönefrågor bör likaledes föras direkt vid lönedomstolen.

Då lönedomsstolen skall övertaga de uppgifter, som för närvarande tillkomma såväl administrativa myndigheter som allmänna domstolar, bör den kunna handlägga målen under relativt fria former. Den av årets riksdag antagna rättegångsbalken bör därför ej bliva tillämplig i full utsträckning å domstolen. Ett flertal av målen torde nämligen med fördel kunna avgöras som hittills efter ett rent skriftligt förfarande. Lönedomstolen bör emellertid äga att, om den finner lämpligt, kalla parterna till inställelse inför domstolen samt anställa vittnesförhör.

Därest mål om avlöningsförmåner till kommunalt anställda personalgrupper komma under lönedomstolens prövning, kan det ifrågasättas, om icke den kommunala besvärsrätten bör ändras, så att icke samma fråga prövas såväl i administrativ väg som av lönedomstolen.

Vidare bör övervägas, om ej särskild kortare preskriptionstid för löneförmåner bör införas.

Bland lönedomstolens ledamöter böra finnas representanter för anställningsförhållandets båda parter."

Om en lönedomstol inrättades efter ovan angivna riktlinjer skulle enligt statsrevisorerna "ett flertal fördelar" vinnas:

"Målen skulle snabbare än för närvarande erhålla ett slutligt avgörande, vilket är av särskild betydelse i mera principiella frågor. Därigenom skulle redogörarnas arbete underlättas, ett flertal revisionsanmärkningar kunna undvikas och risken för befattningshavarna att avfordras en gång mottagna belopp minskas. Härav skulle följa såväl en större rättssäkerhet som en betydande besparing för det allmänna.

Enhetliga principer skulle kunna tillämpas beträffande de av statsmakterna fastställda löneförfattningarna.

Regeringsrättens och kammarrättens arbetsbördorna skulle lättas.

De allmänna domstolarna skulle befrias från prövningen av hithörande frågor, vilka med hänsyn till dessas speciella natur måste medföra vida större arbete för en allmän domstol än för en specialdomstol.

Om sakkunskapen på ifrågavarande område koncentreras till en lönedomstol, torde man kunna förvänta, att domstolen vinner en speciell och djupare insikt i hithörande frågor, som bör bliva av betydelse för såväl lagstiftning som rättstillämpning."

Statsrevisorerna funno önskemålet om en lönedomstol så trängande, att omedelbara åtgärder i och för en reform borde vidtagas.

Innan 1943 års riksdag gick att ta ställning till statsrevisorernas utredningsförslag hade yttranden inhämtats av riksräkenskapsverket och allmänna lönenämnden, som tillstyrkte en utredning, samt av kammarrätten, vars utlåtande däremot gick i avstyrkande riktning. 1943 års riksdag beslöt avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående lämpligheten av att inrätta en särskild lönedomstol. Statsutskottet uttalade dock i sitt tillstyrkande utlåtande bland annat, att revisorernas förslag innefattade ett flertal spörsmål av delvis mycket komplicerad natur, varför ett definitivt ställningstagande till detsamma ej kunde ske.

Enligt vad som framgår av J.O:s redogörelse i årets ämbetsrättelse om Kungl. Maj:ts behandling av riksdagens skrivelser är 1943 års ifrågasvarande riksdagsskrivelse alltjämt beroende av riksdagens prövning.

Utän att nu vilja eller kunna ta ståndpunkt till alla de invecklade förvaltningsrättsliga problem, som äro förknippade med ett inrättande av en specialdomstol för lönefrågor, synes det oss ha anförts så starka skäl till förmån för en dylik, att detta reformspörsmål i enlighet med riksdagens tidigare uttalade önskan så skyndsamt som möjligt måtte göras till föremål för utredning. Var och en som tagit del av statsrevisorernas ingående redogörelse för de nuvarande ytterst komplicerade besvärshållandena — varvid någon säkerhet för enhetlig rättstillämpning ej gives och avgörandena på ett både för de anställda och redogörarna ogynnsamt sätt kunna oerhört fördröjas — måste beteckna dessa förhållanden som så oklara, bristfälliga och föga ändamålsenliga, att en reform måste vara i hög grad påkallad, trots att avgörandena i lönefrågor därmed undandragas de ordinarie domstolarna. I den aktion mot Krångel-Sverige, som regeringen själv tagit initiativ till genom en av dess ledamöter, torde knappast något fält ligga så öppet för en stark förenkling som kineseriet i lönebesvärssärenden.

Vi hemställa därför,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den av 1943 års riksdag begärda utredningen angående lämpligheten av att inrätta en särskild lönedomstol nu måtte igångsättas.

Stockholm den 23 januari 1947.

Elis Håstad.

Nils Holmström.